

en de als vanzelfsprekend aangenomen identiteit van katholieke sociale leer en christen-democratische traditie, zijn inderdaad illustratief, alhoewel verwijzingen naar concrete auteurs of publikaties achterwege blijven.² Een duidelijker voorbeeld biedt een ook in 1991 verschenen bijdrage, getiteld 'Sociale vernieuwing in Brabant' in het *Bisdomblad van Den Bosch*. Bisschop J. ter Schure geeft hier hoog op van het sociale engagement van zijn voorgangers Godschalk en Van de Ven,³ terwijl het nog maar de vraag is, of deze beide Bossche bisschoppen, aan wie in het vervolg van dit opstel nog enige aandacht zal worden gewijd, zo sociaal bewogen waren. Anderzijds zijn er ook auteurs - en ook dat bevestigt eigenlijk bovenstaande stelling - die menen zich te moeten verontschuldigen, indien zij zich in de context van een herdenkingsplechtigheid verre willen houden van mythevorming. Zo merkt de Utrechtse historicus Righart in een evaluerend artikel over de doorwerking van *Rerum Novarum* in Nederland op, dat het wellicht niet passend is in een gelegenheidspublicatie - hij doelt op het boek *Een arbeider is zijn loon waardig* - gereede twijfels te hebben over de historische betekenis van deze sociale encycliciek.⁴ Indien historici zich inderdaad hieraan iets gelegen moeten laten liggen, zouden zij m.i. nooit meer bij een jubileumviering acte de présence moeten geven.

In deze bijdrage wordt - deel op basis van eigen onderzoek, deels aan de hand van een deel van de recent verschenen literatuur - doorheen het perspectief van honderd jaar receptiegeschiedenis teruggeblikt op *Rerum Novarum*: op het ontstaan en de inhoud van deze encycliciek, die wel eens getypeerd is als 'het bruggehoofd voor de katholieke sociale beweging bij de overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw'⁵ en de eerste aanzetten tot een verankering van het gedachtengoed van dit document in Nederland. Daarbij zal ik er op bedacht blijven niet te vervallen in enigerlei vorm van 'herinvestering'. Mede met het oog daarop volgt eerst een plaatsbepaling van de encycliciek. Allereerst in de

2. Th. Salemink, 'Kiezen voor de slachtoffers', in *De Bazuin* 74 (1991) nr. 18, 5-7. Een nadere uitwerking van beide voorbeelden in: Th. Salemink, 'Honderd jaar katholieke sociale leer. Een derde weg tussen vrije markt en plansocialisme?', in *Tussen arbeid en kapitaal. Een eeuw katholiek en protestants sociaal denken*, DISK-Cahier XV, Amsterdam 1990, 79-115.

3. J. ter Schure, 'Sociale vernieuwing in Brabant' in *Bisdomblad, officieel weekblad voor het bisdom 's-Hertogenbosch* 69 (1991) nr. 21, 3. Vgl. ook J.G. ter Schure, 'Onze zorg voor de medemens, Kerstboodschap 1990' in *Analecta van het bisdom van 's-Hertogenbosch*, nov./dec. 1990, 3-18.

4. J.A. Righart, 'Rerum Novarum et antiquarum. Katholiek-sociaal denken en doen in Nederland, 1891-ca. 1918', in: G.J. Schutte (red.) *Een arbeider is zijn loon waardig. Honderd jaar na Rerum Novarum en Christelijk-Sociaal Congres 1891: De ontwikkeling van het christelijk-sociaal denken en handelen in Nederland 1891-1914*, 's-Gravenhage 1991, 42.

5. A. Simonis, 'Honderd jaar na dato' in: *1-2-1-Informatiebulletin* 19 (1991) 382.